

ประวัติและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การทอเสื่อจากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มสตรีบ้านห้วยข้าว

สถานที่: หมู่ที่ 3 บ้านห้วยข้าว ตำบลนาคำ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดชัยภูมิ

ประเภทภูมิปัญญา: หัตถกรรมพื้นบ้านและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชธรรมชาติ (กก / ไผ่)

1. ประวัติความเป็นมาและการรวมกลุ่ม

จุดเริ่มต้นจากวิถีชีวิต: การทอเสื่อของชาวบ้านห้วยข้าว มีรากฐานมาจากวิถีชีวิตเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมของชาวอีสาน ในอดีตยามว่างจากการทำนา แม่บ้านและสตรีในหมู่บ้านจะเก็บเกี่ยววัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น ต้นกก ต้นไผ่ หรือพืชตระกูลหญ้าที่เติบโตตามแหล่งน้ำธรรมชาติ มาผ่านกระบวนการสอย ตากแห้ง ย้อมสี และทอเป็นเสื่อสำหรับใช้ในครัวเรือน นำไปปูนอน รองนั่ง หรือถวายวัดในงานบุญประเพณี ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

การจัดตั้งกลุ่มสตรีบ้านห้วยข้าว: เมื่อความต้องการผลิตภัณฑ์จากวัสดุธรรมชาติเพิ่มสูงขึ้น สตรีในบ้านห้วยข้าวจึงรวมตัวกันจัดตั้ง "กลุ่มสตรีทอเสื่อบ้านห้วยข้าว" เพื่อยกระดับจากหัตถกรรมในครัวเรือนสู่อาชีพเสริมสร้างรายได้ที่ยั่งยืน

วัตถุประสงค์หลักของกลุ่ม:

- สร้างรายได้เสริม:** ช่วยเหลือแม่บ้าน ผู้สูงอายุ และสมาชิกในชุมชนหลังฤดูเก็บเกี่ยว
- อนุรักษ์ภูมิปัญญา:** สืบสานทักษะการทอเสื่อแบบดั้งเดิมไม่ให้สูญหายไปตามยุคสมัย
- สร้างความสามัคคี:** เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

2. กระบวนการผลิตและเทคนิคหัตถกรรม

เสื่อจากวัสดุธรรมชาติของบ้านห้วยข้าวมีเอกลักษณ์เด่นในเรื่องความเหนียวทนทาน ความประณีต และการใช้วัสดุธรรมชาติอย่างคุ้มค่า โดยมีขั้นตอนสำคัญดังนี้:

ขั้นตอน	รายละเอียดกระบวนการ
1. การคัดสรรวัตถุดิบ	คัดเลือกต้นกกหรือต้นไผ่ที่มีความยาวสม่ำเสมอ ลำต้นสมบูรณ์ ไม่อมโรคหรือมีรอยตำหนิ
2. การเตรียมเส้นใย	นำมาสอยเป็นเส้นขนาดพอเหมาะ ตากแดดจนแห้งสนิทเพื่อป้องกันความชื้นและเชื้อรา จากนั้นนำไปย้อมสีธรรมชาติหรือสีเคมีปลอดภัย
3. การทอและขึ้นลาย	ใช้โองทอเสื่อแบบโบราณ ประสานเทคนิคการทอด้วยมืออย่างแน่นหนา ทั้งลายขัดดั้งเดิม ลายขัดและลวดลายประยุกต์
4. การแปรรูปเพิ่มมูลค่า	แปรรูปเสื่อทอเป็นผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์ เช่น เบาะรองนั่ง กระเป๋าเสื่อ กิ๊วรองแก้ว และแผ่นรองจาน

3. สรุปองค์ความรู้และบทเรียนจากแหล่งเรียนรู้

1. ด้านวัตถุดิบและนิเวศวิทยา

- ความรู้เรื่องฤดูกาลและสายพันธุ์พืชธรรมชาติ (กก/ไผ่)
- เทคนิคการสอยเส้นใยให้มีความหนาและสม่ำเสมอ
- การตากแห้งและการจัดเก็บวัตถุดิบป้องกันเชื้อรา
- การย้อมสีธรรมชาติและการควบคุมโทนสี

2. ด้านเทคนิคการทอและหัตถกรรม

- การใช้อุปกรณ์พื้นบ้าน (โองทอ, ไม้ฟุต, ฟุตสอด)
- การขึ้นลวดลายโบราณ เช่น ลายขัด ลายลายขัด
- เทคนิคการเก็บขอบเส้นให้แน่น ไม่หลุดลุ่ยง่าย
- การควบคุมความตึงของเส้นด้ายและความสม่ำเสมอ

3. ด้านการแปรรูปและการตลาด

- การพัฒนาผลิตภัณฑ์แบบเดิมสู่สินค้าไลฟ์สไตล์ modern
- การผสมผสานเส้นทอกับวัสดุอื่น (ผ้า, หนัง)
- การออกแบบขนาดและฟังก์ชันตามความต้องการตลาด
- การขยายช่องทางจำหน่ายผ่านงานแสดงสินค้าและออนไลน์

4. ด้านการบริหารจัดการชุมชน

- การบริหารกลุ่มสตรีและการจัดสรรรายได้ที่เป็นธรรม
- การแบ่งบทบาทตามความถนัดของแต่ละวัย
- ระบบการถ่ายทอดทักษะจากรุ่นสู่รุ่น (สืบสานภูมิปัญญา)
- การบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่น

4. การพัฒนาและทิศทางในอนาคต

ปัจจุบัน กลุ่มสตรีบ้านหัวขัวได้รับการสนับสนุนจาก **สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอคำเขื่อนแก้ว**, **องค์การบริหารส่วนตำบลนาคำ** และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์สินค้าชุมชน ตลอดจนการขยายช่องทางการตลาด เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและส่งเสริมให้แหล่งเรียนรู้นี้เป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอเส้นอย่างยั่งยืน